

УДК 378.1

ЮРІЙ ШЕВЧЕНКО

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

У статті висвітлюються положення, що характеризують особливості підготовки майбутніх вчителів музики до організації художньо-творчої діяльності дітей та молоді у музично-інструментальних колективах, виділено основні підходи до наукової інтерпретації вказаного питання в системі професійно-педагогічної освіти.

***Ключові слова:** підготовка майбутніх учителів музики, соціальна категорія, культурологічна категорія, педагогічна категорія.*

Постановка проблеми. Професійна діяльність учителя музики покликана вирішувати важливі завдання виховання дітей та молоді, залучення їх до світу художніх цінностей, формування естетичного ставлення до навколишнього світу та мистецтва, розвитку творчого потенціалу. З погляду соціальної практики вчитель музики покликаний бути одним із активних учасників соціалізації молодого покоління, передачі й закріплення на рівні особистості системи духовних, світоглядних, моральних та естетичних цінностей.

Ураховуючи особливу роль вчителів музики у вирішенні зазначених питань, сучасна практика вимагає того, щоб підготовка майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дітей була забезпечена на належному рівні. Для успішного досягнення вказаної мети потрібно вирішити ряд завдань теоретичного і практичного змісту. Зокрема, актуального характеру набуває завдання, пов'язане з визначенням сутності та складових підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд наукової літератури дозволяє зазначити, що питання професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів музики знайшли певне висвітлення у працях вчених, педагогів, методистів. Їх увага актуалізується на тому, що визначає концептуальну основу підготовки сучасного вчителя музики (О. Рудницька, Л. Масол, Г. Падалка), забезпечує його дидактичну та методичну освіту (В. Бутенко, Т. Рейзенкінд), розвиток музично-естетичної культури, свідомості, ціннісних орієнтацій (В. Дряпіка, Л. Коваль, Л. Філатова), становлення педагогічної майстерності (О. Ростовський, Л.Хлебнікова). У працях з мистецтвознавства (В. Белікова, Н. Голубовська, П. Іванов, В. Комаренко, В. Лебедев, В. Рябінін, Г. Хоткевич) висвітлюються питання музичного виконання як виду художньо-творчої діяльності, гри оркестру українських народних інструментів, шумових оркестрів, народно-інструментальних ансамблів, особливостей музичних інструментів українського народу.

Отримані вченими наукові дані переконливо засвідчують, що професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів музики має багатоаспектний зміст і тому вимагає послідовного вивчення та реалізації на практиці.

Мета даної статті полягає у розкритті особливості підготовки майбутніх вчителів музики до організації художньо-творчої діяльності дітей та молоді у музично-інструментальних колективах.

Виклад основного матеріалу. Зазначено, що вчителі музики загальноосвітніх навчальних закладів покликані створювати необхідні передумови для розгортання творчого потенціалу й можливостей дітей та молоді, зміцнення й збагачення їх креативної діяльності через твори музичного мистецтва. Завдяки художньо-творчій діяльності у сфері музики учні отримують можливість творчої самореалізації, активного звернення до власних почуттів, думок, поглядів, переживань, світоглядних орієнтацій, естетичних смаків та ідеалів. За участю вчителів музики художньо-творча діяльність дітей та молоді перетворюється у важливий засіб їх духовного збагачення, привнесення у сферу життєдіяльності високих за своїм змістом моральних якостей, способів поведінки, естетичного ставлення до цінностей художньої культури.

Підготовка майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів має певну детермінацію і залежить від таких чинників, як вимоги суспільної практики щодо професійної освіти вчителів музики, розвиток та функціонування музичного мистецтва і його різновидів, особливості та зміст художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. При цьому особливого значення набувають чинники, що визначають особистісну зумовленість цієї підготовки, а саме: ціннісні орієнтації майбутніх учителів музики, їх знання, здібності, практичний досвід, пов'язаний з творчою діяльністю у сфері художньої культури та мистецтва. У своїй сукупності вони покликані забезпечувати цілісний характер, самоорганізацію, послідовний розвиток і збагачення процесу професійно-педагогічної підготовки майбутніх керівників дитячих музично-інструментальних колективів.

Як зазначає Г. Падалка, «професійна культура – це цілісне, особистісне опосередковане утворення, що виявляється в процесі практичної діяльності. Про рівень сформованості професійної культури студента можна говорити лише спостерігаючи його в умовах взаємодії з учнями. Музичний компонент професійної культури майбутнього вчителя передбачає вільне володіння комплексом спеціальних знань, умінь і навичок, які необхідні йому для здійснення завдань музичного виховання школярів. Мова йде не про музичну компетентність взагалі, а про певний характер знань, умінь і навичок, педагогічне опосередкування їх, мобільність, різнобічність, співвідношення музичної ерудиції вчителя з музичними захопленнями учнів, інтегративність педагогічного і музичного начал» [4, с. 6].

Серед досліджуваних ученими питань професійно-педагогічної освіти майбутніх учителів музики певне місце займають роботи, в яких висловлюються міркування та погляди щодо підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. Ознайомлення з їх змістом

дозволило нам констатувати, що думки та погляди вчених з цього питання мають певну відмінність і засвідчують їх бачення цієї проблеми у контексті конкретних підходів до її наукового осмислення та практичного вирішення. У зв'язку з цим нами виділено декілька підходів до наукової інтерпретації того, що являє собою підготовка майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів (рис. 1.1).

Одним із поширених у науковій літературі є підхід до інтерпретації підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів як соціальної категорії. Йдеться про те, що зазначена підготовка майбутніх учителів розглядається на рівні забезпечення соціальної програми, присвяченої розвитку художньо-естетичної творчості дітей та молоді. Для вирішення цього питання в українському суспільстві розроблена «Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчально-виховних закладах», а також схвалена «Комплексна програма художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах» [2; 3].

Рис. 1.1. Основні підходи в науковій інтерпретації підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів

Реалізація соціальної програми залучення дітей та молоді до світу прекрасного, розвитку творчих сил та можливостей учнів є можливою за умови, якщо до вирішення основних її завдань буде підготовлений вчитель. Саме тому підготовка майбутніх учителів музики визначається вченими-педагогами як важливе соціальне замовлення, у відповідності з яким має здійснюватися професійно-педагогічна освіта людей, які б

виявляли готовність до забезпечення адекватних педагогічних умов організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів.

Характерною ознакою вказаної інтерпретації підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів є те, що на соціальному рівні унормовуються вимоги до вчителя музики, визначаються державні стандарти, згідно яких має бути здійснена зазначена підготовка. Це є позитивним проявом у вирішенні актуальної проблеми, що дозволяє в умовах сучасної практики досягати відповідних результатів професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів музики у сфері організації дитячої музично-інструментальної творчості.

Водночас слід зазначити, що розгляд цього питання на рівні соціальних вимог та критеріїв ще не дає достатньої відповіді на ті аспекти проблеми, які виходять за межі соціальної зумовленості змісту та характеру підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. За таких обставин в умовах існуючої практики часом поширюється спрощене бачення того, що має бути властивим майбутньому вчителю музики. При цьому унормовуються риси і якості педагогів-організаторів дитячих музично-інструментальних колективів, які мають особистісне забарвлення, пов'язане з особливостями естетичного ставлення до музичного мистецтва, участі у художньо-творчому процесі тощо. Усе це дає підстави вважати, що розгляд підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів лише як соціальної категорії є недостатнім і вимагає привнесення нових поглядів на це питання.

Серед учених, які вивчають вказану проблему, є прихильники наукової інтерпретації підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів як культурологічної категорії. На цьому, зокрема, акцентує увагу О.Щолокова, підкреслюючи, що «професійна художньо-естетична освіта повинна обумовлюватися культурологічними позиціями, згідно яких твори мистецтва є втіленням специфічної інформації та узагальненням художньої свідомості певної історичної епохи. Ця інформація детермінована загальним спектром духовного життя суспільства, його науковими поглядами і установками. Тому духовно-змістовий аналіз художньої культури дає підстави для трактування всієї системи мистецтва як історично-культурної і морально-естетичної цінності. Його використання передбачає впровадження у зміст вищої педагогічної освіти ряду культурологічних понять, які дозволяють виділити різні типи культур, усвідомити загальні для всіх видів мистецтва терміни (художній образ, стиль, жанр, драматургія тощо)» [6, с. 42–43].

Вихідними положеннями зазначеного підходу є усвідомлення того, що у процесі організації художньо-творчої діяльності особливою є роль творів мистецтва. Саме завдяки специфічним особливостям функціонування мистецтва стає можливим творчий розвиток дітей, набуття ними відповідних способів художньо-творчої самореалізації. У сфері музичного мистецтва це стає можливим завдяки активному співпереживанню музичної мелодії, встановленню творчого діалогу з музичним образом під час його естетичного осмислення, а також реалізації особистісного ставлення до проявів прекрасного в дійсності та мистецтві за допомогою музичних інструментів.

Важливо зазначити, що підготовку майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності учнів не слід розглядати як самоціль. Отримані у процесі професійно-педагогічної освіти знання, уміння, навички мають бути спрямовані на вирішення питань, від яких залежить ефективна організація художньо-творчого процесу, до якого залучаються учасники дитячих музично-інструментальних колективів. На думку вчених (В. Кремень, В. Бутенко), в сучасних умовах принцип дитиноцентризму в організації освітньо-виховної практики має бути одним із провідних в роботі вчителя, а його педагогічна майстерність необхідною умовою розгортання плідного діалогу з учнями. Звідси особливої актуальності набуває наукове осмислення підготовки сучасного вчителя музики як категорії, що забезпечує послідовне й ефективне розгортання

навчально-виховного процесу, пов'язаного з художньо-творчою діяльністю дитячих музично-інструментальних колективів.

Зазначене вище переконує в тому, що інтерпретація підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів як культурологічної категорії повинна бути доповнена з урахуванням педагогічного параметру. Теоретичний аналіз цього питання дозволяє виділити ще один підхід до наукової інтерпретації підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. Він стосується розгляду зазначеної підготовки майбутніх учителів як педагогічної категорії.

Відомо, що під час організації художньо-творчої діяльності учнів учитель музики покликаний активно співпрацювати з ними, визначаючи стратегію і тактику розгортання їх художньо-творчої діяльності на матеріалі музично-інструментального виконавства. Як зазначає В.Тушева, «розвиток творчої активності залежить від способів діяльності. Найбільш ефективними є способи, які сприяють включенню учнів до активної, самостійної творчої діяльності. Таким чином, способи вказаної діяльності в сполученні з систематичним застосуванням завдань художньо-естетичної спрямованості, забезпечують більш ефективне формування і розвиток якостей творчої особистості» [5, с. 14]. Звідси виникає необхідність осмислення сутності підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності учнів з урахуванням педагогічного змісту, а значить, опанування необхідними знаннями, оволодіння певними уміннями і навичками організаційного впливу на учнів та спрямування їх творчої активності у певному напрямку естетичного освоєння дійсності та мистецтва.

Наукове осмислення сутності підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів як педагогічної категорії має суттєве значення. Адже йдеться про спрямування педагогічних зусиль на розвиток комплексу якостей учнів, спираючись на які, вони можуть успішно здійснювати свою художньо-творчу діяльність. Спрямованість педагогічних зусиль майбутніх учителів музики не виникає сама по собі і тому потребує створення для цього відповідних умов. У системі вищої педагогічної освіти виникає необхідність озброєння майбутніх учителів музики відповідними педагогічними знаннями, уміннями і навичками, спираючись на які вони отримають можливість ефективної організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів.

Висновки. Здійснений нами теоретичний аналіз дозволяє зазначити, що підготовка майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів являє собою актуальну проблему сучасної теорії і практики професійної освіти. Існуючі у науковій літературі підходи до визначення її сутності дозволяють інтерпретувати як важливу соціальну, культурологічну та педагогічну категорію.

Список використаних джерел

1. Бутенко В.Г. Формирование педагогического мастерства учителя. / В.Г. Бутенко – К.: МНО, 1991. – 72 с.
2. Комплексна програма художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах / Л.М. Масол (наук. керівник), Н.І. Ганнусенко, О.А. Комаровська, С.А. Нічкало та ін. // Збірник державних документів, що регламентують роботу закладів освіти України / Упор. С.Г. Мельничук. – Кіровоград: КДПУ, 2004. – С. 141 – 168.
3. Концепція педагогічної освіти. – К., 1998. – 20 с.
4. Падалка Г.М. Музична педагогіка: Курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти / Г.М. Падалка; За ред. В.Г. Бутенка. – Херсон, 1995. – 104 с.
5. Тушева В.В. Формування творчої активності учнів молодших класів у процесі виконання завдань художньо-естетичної спрямованості (на матеріалі музичного мистецтва): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Теорія і історія педагогіки» / В.В. Тушева. – К., 1997. – 18 с.
6. Щолокова О.П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя: [монографія] / О.П. Щолокова. – К.: Віол, 1996. – 172 с.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2013

Шевченко Ю.

Николаевский национальный университет имени В.А. Сухомлинского, Украина

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ К ОРГАНИЗАЦИИ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ И МОЛОДЕЖИ

В статье освещаются положения, характеризующие особенности подготовки будущих учителей музыки к организации художественно-творческой деятельности детей и молодежи в музыкально-инструментальных коллективах, выделены основные подходы к научной интерпретации указанного вопроса в системе профессионально-педагогического образования.

***Ключевые слова:** подготовка будущих учителей музыки, социальная категория, культурологическая категория, педагогическая категория.*

Shevchenko Yu.

Mykolayiv National University named after V. Sukhomlinsky Ukraine

PREPARATION OF THE FUTURE TEACHERS OF MUSIC FOR THE ORGANIZATION OF ART-CREATIVE ACTIVITIES OF CHILDREN AND YOUTH

The article highlights the provisions of the characterizing features of preparation of the future teachers of music for the organization of art-creative activities of children and youth in the music and instrumental collectives, highlights the main approaches to the scientific interpretation of the subject in the system of professional-pedagogical education.

***Key words:** preparation of future teachers of music, social category, cultural category, pedagogical category.*